

Zoogdierenonderzoek door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer in 1981

Het zojuist verschenen Jaarverslag 1981 van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer vermeldt de navolgende activiteiten in dat jaar wat betreft zoogdieren.

De afdeling Zoölogie houdt zich bezig met de inventarisatie van en ecologisch onderzoek aan zeldzame en bedreigde diersoorten in ons land. Deze gegevens zijn nodig voor de keuze van reservaten en om richtlijnen voor het beheer van reservaten, inrichtingsaspecten van het cultuurlandschap, en het beheer van diersoorten te kunnen geven. Een belangrijk deel van het onderzoek bestaat uit populatiestudies.

Het aantal Zeehonden in het Nederlandse deel van de Waddenzee nam iets toe en bedroeg 584 tegen 514 in 1980. Hiermee wordt de trend vervolgd die reeds een paar jaar in andere delen van de Waddenzee te zien is. Deze toeneming in Nederland is voornamelijk toe te schrijven aan migratie uit het buitenland, hetgeen kan worden afgeleid uit het aantal geboren jongen. Dit lag slechts een fractie hoger dan in 1980 (69 tegen 63).

Om na te gaan in hoeverre het voedsel van invloed is op de reproductie worden experimenten uitgevoerd met Zeehonden die voedsel van verschillende herkomst, met een verschillende PCB-belasting, krijgen toegediend. Soortgelijke proeven met Nertsen — visetende zoogdieren — wezen uit dat geen re-

productie optreedt bij een hoge dosis PCB's in het voedsel. Om na te gaan of het reproductievermogen zich kan herstellen, werden de verschillende groepen gevoed met ongecontamineerd voedsel. Na een jaar kon een negatief verband worden vastgesteld tussen de toegediende hoeveelheid PCB's en het aantal jongen per vrouwtje.

Aan een inventarisatie van de dassenstand wordt de laatste hand gelegd. De rapportage zal in 1982 plaatsvinden. Onder andere door versnippering van het landschap is de overlevingskans van Dassen in een aantal gebieden afgenomen. Het probleem van dassensterfte door het verkeer heeft opnieuw de belangstelling. Belangrijk daarbij is de aanleg van de rijkswegen 73 en 77, die duidelijke ge-

volgen zal hebben voor de dassenstand in Zuidoost-Nederland. Ook elders is door toenemende verdichting en aanpassing van het wegnnet de verkeersdruk op de dassenstand groter geworden. Door onderzoek aan kadavers van Dassen werden aanvullende gegevens verkregen over conditie van de dieren en over de omstandigheden van het terrein waarin aanrijdingen plaatsvinden. Bovendien leverde dit onderzoek nog informatie over de voedselbiologie. Voor de advisering inzake dassentunnels onder wegen is een nieuw begin gemaakt met het verzamelen van gegevens over de passage van Dassen onder duikers en dergelijke.

Het onderzoek aan marterachtigen betrof vooral het verkrijgen van inzicht in de voor Steenmarter en Bunzing essentiële terreinstructuren. Voor de Steenmarter bleek de aanwezigheid van hagen en ruige slootkanten van belang. Het onderzoek aan de Bunzing vorderde weinig doordat nog geen goede telemetrische waarnemingstechniek kon worden ontwikkeld.

De uitwerking van de gegevens over de populatiedichtheden van de Vos gaf meer inzicht in de invloed van de jacht op de populatiedynamiek. De mate waarin de dichtheid van de Vossen door jacht wordt bepaald hangt voornamelijk af van de ligging, de omvang en de aard van de terreinen waarin de sterfte (inclusief door jacht) lager is dan de jaarlijkse voortplanting. In bepaalde situaties, zoals op

een deel van de Veluwe, geldt dat in gebieden waar de Vos wel bejaagd wordt dit de hoogte van de vossenstand niet of nauwelijks bepaalt, doordat de aanwas in de gebieden waar niet wordt gejaagd de opgevallende plaatsen ruimschoots kan opvullen. In andere situaties, zoals in Drenthe, spelen de onbejaagde gebieden nauwelijks een rol en bepaalt de jachtdruk in belangrijke mate de hoogte van de vossenstand.

De invloed van Vossen op de stand van hun prooidieren en vooral op de bodembroeders blijft een omstreden onderwerp. Voortzetting van het onderzoek om reeds verworven kennis aan te vullen en te toetsen is dan ook nodig. Het RIN participeert samen met de Directie Faunabeheer en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland in een onderzoeksproject over deze vragen dat door het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland is opgezet. Het zal worden uitgevoerd in het Noordhollands Duinreservaat.

Het Jaarverslag, dat in de Engelse taal is verschenen, kan voor f 25,— besteld worden. Het bevat ook enkele artikelen over zoogdieren, namelijk:

Redactie (1982): Department of Zoology. Met beschrijvingen van de projecten 081, 082, 076 en 080. Annual Report 1981.

Research Institute for Nature Management 1981 : 57-59.

Broekhuizen, S. (1982): Studies on the population ecology of hares in The Netherlands. Annual Report 1981. Research Institute of Nature Management 1981 : 94-102.

Onderstaande publicaties over zoogdieren zijn in 1981 door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer gepubliceerd:

Publicaties:

In 1981 zijn 79 publicaties van medewerkers van het instituut verschenen, waaronder de volgende over zoogdieren.

Beek, J.G. van (1981): De illegale walvisjacht. Panda 17, 4 : 57-61.

Beek, J.G. van (1981): Een samenvatting van de resultaten van de Internationale Walvisvaart Commissie vergadering. Panda 17, 10 : 150-151.

Broekhuizen, S. & F. Maaskamp (1981): Annual production of young in European hares (*Lepus europaeus*) in The Netherlands. Journal of Zoology, London 193, 4 : 499-516.

Colijn, F. & K.S. Dijkema (1981): Species composition of benthic diatoms and distribution of chlorophyll a on an intertidal flat in the Dutch Wadden Sea. Marine Ecology Progress Series 4, 9-21.

Hazebroek, E. (1981): Hoe staat de Nederlandse Landgeit ervoor? Zeldzaam huisdier 6, 1 : 15-18.

Houte de Lange, S.M. ten (1981): De Veluwe nu. In: Verslag van het Veluwe-symposium gehouden op 9 mei 1980 te Arnhem. Gelderse Milieufederatie, Arnhem, 13-19.

Jonkers, D.A. (1981): Opnieuw veldmuizenplaag in de Alblasserwaard. De Boerderij 66, 25 : 46-47.

Koop, H. & J.G. de Molenaar (1981): Bosreservaten en proefbossen. Nederlands Bosbouw tijdschrift 53, 2 : 50-54.

Laar, J. van de & P.A. Slim (1981): Veranderingen op verlaten landbouwgronden in de Baronie Cranendonck met behulp van begrazing door IJslandse pony's (I en II). Brabants Landschap 57 : 5-10 en 58 : 25-38.

- Reijnders, P.J.H. (1981): Management and conservation of the harbour seal, *Phoca vitulina*, population in the international Wadden Sea area. Biological Conservation 19, 3 : 213-221.
- Reijnders, P.J.H. & W.J. Wolff (eds.) (1981): Marine Mammals of the Wadden Sea; final report of the section Marine Mammals of the Wadden Sea Working Group. Stichting Veth tot Steun aan Wadden-onderzoek, Leiden. Report 7. 64 p.
- Smit, C.J. & A. van Wijngaarden (1981): Threatened Mammals in Europe, supplementary volume of Handbuch der Säugetiere Europas edited by the European Committee for the Conservation of Nature and Natural Resources — Council of Europe. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden. 259 p.
- Thalen, D.C.P. (1981): Grote grazers en snelle snoeiers; het beheer van vegetaties. In: Verslag van het Veluwe-symposium gehouden op 9 mei 1980 te Arnhem. Gelderse Milieufederatie, Arnhem, 21-39.
- Vink, J. & J. Wiertz (1981): Dassen op de korrel, op de bumper en op de schop? Natuurbehoud 12, 4 : 100-102.
- Weyland, W.A. (1981): Verslag van de hertentellingen in de vrije wildbaan van de Veluwe (1981). Het Edelhart 16, 1 : 1-6; ook in De Nederlandse Jager 86, 15 : 466-467.
- Wijngaarden, A. van (1980): Der Status des Fischotters in den Niederlanden. In: C. Reuther & A. Festic (eds.), Der Fischotter in Europa; Verbreitung, Bedrohung, Erhaltung. Selbstverlag der Aktion Fischotterschutz e.V., Oderhaus en Forschungsgemeinschaft für Wildtierschutz am Institut für Wildbiologie und Jagdkunde an der Universität Göttingen, 123-128.

Rapporten en verslagen:

In 1981 zijn 73 rapporten en verslagen verschenen, waaronder de volgende over zoogdieren. Een sterretje achter de naam van de auteur(s) duidt aan dat het rapport of verslag tot stand gekomen is onder supervisie van een medewerker van het Instituut tijdens de opleiding van genoemde auteur(s).

- Barends, F.K.N. & A.J.F.M. Dekker* (1981): Telemetrisch onderzoek naar het gedrag van reewild (*Capreolus capreolus* L.) alsmede literatuuronderzoek naar de theorie en praktijk van telemetriestystemen in het algemeen en naar vangmethoden van reewild ten behoeve van het telemetrisch onderzoek. 110 p.
- Bergfeld, A.* (1981): De terreinverdeling van katten (*Felis catus*) in twee terreintypen. 68 p.
- Beije, H.M. (1981): Onderzoek naar de effecten van militaire oefeningen op bodem, vegetatie en fauna. 5. Onderzoekvoorstellen. Rapport in samenwerking met Stiboka en Imag. 42 p.
- Beije, H.M. & L.M.F. Husson (1981): Onderzoek naar de effecten van militaire oefeningen op bodem, vegetatie en fauna. 3. Globale beschrijving van het biotisch milieu, de cultuurhistorie en het militair gebruik van een aantal militaire terreinen. RIN-rapport 81/25. 221 p.
- Bodar, C. & A. van der Werf* (1981): Micromammalia op recentelijk ontstane eilanden; augustus-november 1981. 34 p. + bijlagen.
- Brouwer, W.H.* (1981): De invloed van oppervlakte en afstand tot het vaste land op de verspreiding van kleine zoogdieren op eilandjes in de plas Ravensberg; september-december 1981. 50 p.
- Hehewerth, R. & J. Vogel* (1981): Begrazing als beheer; gedrag en verspreiding van de Kempische heideschape in de boswachterij St. Anthonis in relatie tot de vegetatieontwikkeling; januari-juli 1981. 98 p. + bijlagen.
- Hof, S. van 't* (1981): Het voorkomen van de das (*Meles meles* L.) in Friesland, Groningen, Drente, Overijssel en het oostelijk deel van Gelderland in de jaren 1960—1979. 44 p.
- Hulsmans, H.* (1981): Begrazing als beheersmaatregel in natuurreservaten. 60 p.
- Jonkers, D.A. (1981): De broedvogels van Einde Gooi in 1980 en waarnemingen van andere diersoorten in 1979 en 1980. 60 p.
- Lyon, M. de & A. Martens* (1981): Ruimtelijke en temporele aspecten van het gedrag van bunzing en steenmarter in een cultuurlandschap in Oost-Nederland. 76 p.
- Meent, T. van der & J. Schoemaker* (1981): Home range en locomotorische activiteitspatronen van *Martes foina* in Nederland; november 1980-juni 1981. 33 p. + bijlagen.
- Paassen, A.G. van (1981): Invloed van graslandbeheer, in het bijzonder maaien, op de vogel- en zoogdierfauna in enige Friese weidegebieden. 45 p.
- Plaats, G.J. van der* (1981): Telemetrisch onderzoek naar het gedrag van reeën (*Capreolus capreolus* L.) op het landgoed 'De Hamert'. 50 p. + bijlagen.
- Slim, P.A. (1981): Overzicht van de 100 (periode januari 1971 t/m april 1981) onder verantwoordelijkheid en medeverantwoordelijkheid van de werkgroep Begrazing van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Leersum verschenen rapporten en publikaties. 12 p.
- Volkers, F.* (1981): Telemetrisch onderzoek aan een jonge reeboek op het landgoed 'De Hamert'; juni-oktober 1979. 20 p. + bijlagen.
- Wagenaar Hummelinck, F.M.* (1981): Reewildpopulatiestudie in het natuurreservaat de Weerribben en directe omgeving, met name het Woldlakebos. 47 p.
- Weinreich, J.A. (1981): Onderzoek naar de effecten van militaire oefeningen op bodem, vegetatie en fauna. 4. Ingrijp-effectrelaties tussen militaire oefeningen en het natuurlijk milieu. RIN-rapport 81/26. 89 p.
- Weyland, W.A. (1981): Zwartwildbeheer op de Veluwe. RIN-rapport 81 / 12. 23 p.
- Wieren, S.E. van* (1981): Broedbiologie van de gewone zeehond, *Phoca vitulina*, in het Nederlandse waddengebied; juni-augustus 1980. 63 p.
- Wijjs, W.J.R. de* (1981): De reeën van het Naardermeer; maart 1980-maart 1981. 37 p.